Helsingin hallinto-oikeus, 29.3.2018
Lisäkommentit lakivaliokunnalle asiantuntijakuulemiseen 22.3.2018, HE 9/2018 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi.

Asetuksen 79 artikla, oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin

HE:ssä asetuksen tarkoittamien oikeussuojakeinojen sisältöä ei kokonaisnäkökulmasta avata juuri lainkaan. Mäenpää on sinänsä oikeassa tulkinnassaan, että kysymys asetuksen 79 artiklassa on varmaankin nimenomaan rekisteröidyn oikeudesta saattaa asia tuomioistuimen tutkittavaksi. Selkeyden vuoksi olisi ollut välttämätöntä, että kysymystä olisi jo lainvalmistelussa tarkemmin pohdittu ja avattu sitä, minkälaisia kysymyksiä ehkä tätä kautta on tarkoitus saattaa Suomessa tuomioistuinten tutkittavaksi. Jotta tämä sääntely näin ajatellen voisi täysimääräisenä toteutua, ainakin toimivaltaiset tuomioistuimet pitäisi määrittää kansallisessa laissa.

Toisaalta voidaan perustellusti olla myös sitä mieltä, että nykyinen sääntelykään ei estä rekisteröidyn oikeusturvan tehokasta toteutumista, sillä hänhän voi valittaa hallinto-oikeuteen tietosuojavaltuutetun päätöksestä, jos katsoo, että se on hänelle vastainen. Lisäksi kokonaiskuvassa on huomioitava myös se, että rekisteröidyn vireillepano-oikeus tietosuojavaltuutetulle on tietosuojalain 21 §:ssä säädetty erittäin laajaksi. Ja jos tilanteita jäisi kuitenkin tämän sääntelyn ulkopuolelle, sellaisissa tilanteissa mahdollista on jo suoraan sovellettavan asetuksen 79 §:n perusteella saattaa asia jo nykysääntelyllä käräjäoikeuden tutkittavaksi.

Asetuksen 78 artiklan oikeus tehokkaisiin oikeuskeinoihin

Asetusteksti on samalla tavoin puutteellinen kuin edellä. Nyt kansallisessa laissa on kuitenkin määritelty toimivaltainen tuomioistuin eli hallinto-oikeus ja KHO.

Tietosuojavaltuutetun rooli hallinnollisen sanktion määrääjänä

Hallinnollisen sanktion määräämisessä on kysymys merkittävästä julkisen vallan käytöstä ja asetuksen 83 artikla mahdollistaa todella isotkin sanktiomäärät ja edellyttää sanktioiden määräämisen olevan tehokasta ja varoittavaa. Tämäntyyppisissä asioissa on korostuneita oikeusturvatarpeita seuraamusten kohteiksi joutuneilla. Muun ohella oikeusministeriö on valmistellessaan rangaistusluonteisia hallinnollisia seuraamuksia koskevaa yleistä lainsäädäntöä todennut, että seuraamuksia määrättäessä tulee ottaa huomioon rikosoikeudellinen laillisuusperiaate, suhteellisuusperiaate, syyttömyysolettama ja itsekriminointisuoja (OM päätös 7/41/2017). Näin perusteltua on arvioida, että toimivalta sanktion määräämiseen tulisi olla useampijäsenisellä lautakunnalla.

Toisaalta on muistettava, että asetuksen 58 artikla määrittelee kuitenkin nimenomaan juuri valvontaviranomaiselle eli Suomessa tietosuojavaltuutetulle toimivallan määrätä näistä sanktioista. Lisäksi asetuksen 83 artiklassa sanktion määräämiseltä edellytetään oikeasuhteisuutta ja yksittäistapauksittaista harkintaa, jonka perusteita on rajattu 83 artiklan 2. kohdan a) - k) alakohdissa. Lisäksi kaikesta tietosuojasääntelystä voidaan päätellä, että hallinnollisten sanktioiden määrääminen on tarkoitettu vasta viimesijaiseksi puuttumiskeinoksi tilanteessa, jossa tietosuojasäännöksiä ei ole noudatettu.

Viivästysvalitus

Viivästysvalituksen sisältävä säännös oli mukana oikeusministeriön ns. TATTI-työryhmän mietinnössä (OM:n mietintö 35/2017). Hallinto-oikeus suhtautui kielteisesti mietinnöstä antamassaan lausunnossa sen ottamista kansalliseen lakiin. Liitän tähän tuon kohdan annetusta lausunnosta:

"*Ehdotus sisältää 23 §:ssä uudenlaisen oikeussuojakeinon, viivästysvalituksen. Tällaisen sääntelyn tarvetta yleisemmällä tasolla arvioitiin muutama vuosi sitten oikeusministeriön työryhmämietinnön 2008:5 pohjalta. Saatujen lausuntojen perusteella valmisteltiin keväällä 2012 uusi ehdotus käyttöalaltaan rajoitetummasta viivästysvalitusjärjestelmästä, mutta myös sen toimivuuteen ja tarpeellisuuteen suhtauduttiin lausuntokierroksella varsin kriittisesti. Lausuntopalautteen perusteella päätettiin tuolloin luopua viivästysvalitusjärjestelmän käyttöönotosta. Tämä ratkaisu oli erittäin järkevä hallinto-oikeuden näkökulmasta.*

Nyt kysymyksessä olevassa ehdotuksessa viivästysvalituksen käyttöala on aiempaa rajatumpi. Se koskee vain tietosuojavirastoa ja valitus on mahdollista tehdä vain, jos se ei ole antanut pyydettäessä edes käsittelyaika-arviota. Mikäli tällaista sääntelyä halutaan, 23 §:ssä tulee vielä selvyyden vuoksi todeta, että asian käsittely hallinto-oikeudessa raukeaa, kun tietosuojavirasto antaa sitä pyytäneelle käsittelyaika-arvion tai ratkaisee asian.

Ensisijaisesti ehdotetusta 23 §:stä tulee luopua. Vaikka tämän tyyppistä sääntelyä löytyykin Keski-Euroopasta, Suomessa tehokkaiden oikeussuojakeinojen voidaan todellisuudessa katsoa selkeämmin täyttyvän kantelumahdollisuudella laillisuusvalvojille eli oikeuskanslerille ja eduskunnan oikeusasiamiehelle yhdistettynä rikosoikeudelliseen ja vahingonkorvausoikeudelliseen vastuuseen. Tietosuojaviraston mahdollisesta passiivisuudesta johtuvia ongelmia ei pidä siirtää hallinto-oikeuksien ratkaistaviksi. Erillissääntelyä asiasta ei tarvita."

Liisa Heikkilä
ylituomari